

LIBRIS

We know
books.

Coordonatoare Corint Clasici ai literaturii
IULIA-CRISTIANA STAN

ALFRED DÖBLIN

Berlin
Alexanderplatz
Povestea lui Franz Biberkopf

Traducere din limba germană și note de
ION ROMAN

Prefață de
HORIA GHIBUȚIU

CORINT

CLASICI AI LITERATURII

după mintea lor. De aceea am să cumpănesc mai întâi temeinic totul, iar dacă a sosit clipa și-mi convine, am s-o fac. Omului i s-a dat mintea de pe urmă, în loc de asta boii formează turmă.

Ca ajutor de portar, Biberkopf își îndeplinește munca, preia numerele, controlează mașinile, vede ce intră și ce iese.

Trebuie să fii treaz, să fii treaz. Lumea nu e făcută din zahăr. Când sunt aruncate bombele cu gaze, mă sufoc, nu se știe de ce le-au azvârlit, dar nu despre asta e vorba, ai avut destul timp să te îngrijești mai înainte de acest lucru.

Dacă e război și mă înrolează și pe mine, iar eu nu știu de ce, iar războiul se face și fără mine, vinovat sunt eu, și ceea ce mi se întâmplă e drept. Să fii treaz, să fii treaz, nu ești singur în necaz. Din aer poate să cadă grindină și ploaia, împotriva lor nu te poți apăra, dar împotriva altor lucruri, da. N-am să mai strig ca altădată: soarta, soarta. Nu te-nchina cu respect, zicând: e soarta care mă lovește, uită-te bine, înhață și zdrobește.

Fii treaz, deschide ochii, sunt mii laolaltă, de cine nu e treaz se face haz și omul dă de necaz.

Tobe bat în urma lui. În marș, în marș. Plecăm la război cu pas apăsat, trompetele sună și tobele bat, zori de zi, seri târzii, tineri încă vom muri.

Biberkopf este un mic muncitor. Știm ceea ce știm și tare scump am fost nevoiți să plătim.

Spre libertate pornim, în libertate intrăm, lumea cea veche se va prăbuși, trezește-te, boare din zorii de zi.

Și bate pasul, stâng, drept, stâng, drept, mărșăluim, mărșăluim, plecăm la război, muzicanții, o sută, țin pasul cu noi, trompete și tobe răsună bum bum, noroc are unul, iar altul nicicum, rămâi în picioare și-n ceață și fum, gonești mai departe sau cazi mut în drum, bum bum.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	5
<i>Tabel cronologic</i>	13
BERLIN ALEXANDERPLATZ	19
CARTEA ÎNTÂI	21
Cu 41 în oraș – Încă n-a ajuns – Povață prin pilda lui Zannowich – Întregirea povestirii într-un mod neașteptat și cum prin aceasta cel eliberat din închisoare a prins inimă – Tendință slabă, mai târziu mari scăderi ale cursului valutar, la bursa din Hamburg reacție negativă, la Londra mai puțin – Victorie pe toată linia! Franz Biberkopf cumpără un mușchi de vițel – Iar acum Franz jură lumii întregi și sieși că va rămâne om cumsecade în Berlin, cu bani și fără	
CARTEA A DOUA	63
Franz Biberkopf intră în Berlin – Franz Biberkopf pornește în căutare, trebuie să câștige bani, fără bani, omul nu poate trăi. Despre târgul de oale de la Frankfurt – Lina îi aranjează pe băieții perversi – Hasenheide, Neue Welt, dacă nu e una, e alta, nu trebuie să-ți faci viața mai grea decât este – Franz e un bărbat cu personalitate, știe care îi e datoria față de sine – Dimensiunile acestui Franz Biberkopf. Se poate măsura cu eroii antici	
CARTEA A TREIA	137
Ieri încă se umfla în pene – Astăzi lovit drept în inimă – Măine în mormântul rece, nu, vom ști să ne stăpânim	

CARTEA A PATRA .....

O mână de oameni de jur împrejurul pieței Alex – Biberkopf în narcoză, Franz se ascunde, Franz nu vrea să vadă nimic – Franz în retragere. Franz le cântă evreilor marșul de adio – Căci omului i se întâmplă la fel ca vitei; cum moare aceasta, așa moare și el – Convorbire cu Iov, tu ești de vină, Iov, tu nu vrei – Cu toții au aceeași răsuflare, iar omul nu are nimic în plus față de vită – Fereastra lui Franz stă deschisă, se mai întâmplă și lucruri nostime pe lume – Hop, hop, hop, căluțul o pornește iarăși în galop

CARTEA A CINCEA .....

Revedere pe Alex, frig de crapă pietrele. La anul, în 1929, va fi și mai frig – Un răstimp nimic, pauză, omul se însă-nătoșește – Negot cu carne vie în plin avânt – Franz cugeta asupra comerțului cu carne vie și deodată nu mai vrea, vrea altceva – Știri locale – Franz a luat o hotărâre teribilă. Nu bagă de seamă că se află la ananghie – Duminică, 8 aprilie 1928

CARTEA A ȘASEA .....

Binelui primit rău îi merge bine – Duminică noaptea, luni, 9 aprilie – Franz nu este k.o., nu l-au făcut k.o. – Ridică-te, tu, suflet slab, te pune pe picioare – A treia cucerire a Berlinului – Haina face pe om, iar un alt om capătă și alți ochi – Un alt om capătă și alt cap – Un alt om are nevoie și de altă profesie sau de niciuna – Apare și o fată, Franz Biberkopf este din nou complet – Război de apărare împotriva societății burgheze – Conjurația doamnelor, dragile noastre doamne au cuvântul, inima Europei nu îmbătrânește – Gata cu politica, dar veșnica inactivitate este și mai periculoasă – Musca se cațără, nisipul cade de pe ea, în curând va zumzâi din nou – Înainte, ține pasul, bătaia de tobă și batalioane – Pumnul e pe masă

159

213

281

CARTEA A ȘAPTEA .....

Pussi Uhl, afluxul americanilor, Wilma se scrie cu W sau cu V? – Duelul începe! E o vreme ploioasă – Spărgătorul Franz, Franz nu mai zace sub roțile automobilului, acum e sus, în el, a făcut-o și pe asta – Suferințele și plăcerile iubirii – Strălucite perspective de recoltă, dar te și poți înșela în socoteli – Miercuri, 29 august – Sâmbătă, 1 septembrie

CARTEA A OPTA. ....

Franz nu bagă de seamă nimic, iar lumea merge mai departe – Lucrurile încep să se lămurească, infractorii se ceartă – Fiți atenți la tinichigiul Karl, în omul ăsta se petrece ceva – Acum e acum, tinichigiul Karl ajunge la pușcărie și spune tot – Iar eu m-am întors și am văzut toată nedreptatea ce s-a petrecut sub soare – Și iată, erau lacrimi ale celor ce-au pățimit din pricina nedreptății și nu aveau pe nimeni care să-i mângâie – Atunci i-am proslăvit pe morți, pe cei ce apucaseră să moară – Fortăreața este în întregime încercuită, se întreprind ultimele încercări de ieșire, dar nu sunt decât manevre de diversivne – Începe bătălia. Coborâm în infern cu surle și tobe – Pe Alexanderplatz este prezentă direcția generală a poliției

CARTEA A NOUA. ....

Miercurea neagră a lui Reinhold, dar acest capitol poate fi omis – Ospiciul Buch, fortăreața – Glucoză și injecții cu camfor, dar până la urmă se mai amestecă încă cineva – Moartea cântă un cântec domol, domol – Iar acum Franz ascultă cântecul domol al morții – Aici se va descrie ce este durerea – Retragera târfei celei rele, triumful marelui sacrificator, toboșar și azvârlitor de securi – Orice început e greu – Patrie dragă, liniștită poți fi, eu am ochii deschiși și nu voi greși – Ține pasul, stâng, drept, stâng, drept

393

465

535

CU 41 ÎN ORAȘ

Stătea în fața porții închisorii Tegel și era liber. Ieri încă prășea la cartofi pe ogoarele din spate, împreună cu ceilalți, în veșminte de deținut, acum ieșise într-un pardesiu galben, ei prășeau acolo în spate, el era liber. Lăsă să treacă un tramvai electric după altul, stătea lipit cu spatele de zidul roșu și nu pleca. Paznicul de la poartă se plimbă de câteva ori pe lângă el, îi arătă drumul, el nu plecă. Clipa cea înfricoșătoare sosise [înfricoșătoare, de ce înfricoșătoare, Franze?], cei patru ani trecuseră. Canaturile negre de fier ale porții, pe care de-un an le privise cu o silă crescândă [silă, de ce silă], erau încuiate în urma lui. A fost dat din nou afară. Înăuntru ședeau ceilalți, făceau dulgherie, lăcuiau, sortau, lipeau, mai aveau doi ani, cinci ani. El stătea în stație.

Pedeapsa începe.

Se scutură, înghiți în sec. Își dădu ghes. Apoi luă avânt și se pomeni în tramvaiul electric. Între oameni. Haide! La început a fost întocmai ca atunci când șezi la dentist, iar acesta ți-a apucat cu cleștele o rădăcină și trage, durerea crește, capul stă să-ți plesnească. Întoarse capul înapoi spre zidul cel roșu, dar tramvaiul gonia cu el tot mai departe pe șine; apoi numai capul său rămase în direcția închisorii. Vagonul luă o curbă, între el și închisoare se interpuseră copaci, case. Apărură străzi animate, Seestrasse, oameni urcau și coborau. În el răsună un strigăt de groază: Atenție, atenție, a început. Îi îngheță vârful nasului, obrazul îi zvâcnea.

— Ziarele de-amiază¹, *B.Z.*¹, *Die neueste Illustrierte*², *Die Funkstunde*³, numărul nou.

— S-a mai urcat cineva?

Sergenții de stradă au acum uniforme albastre. Coborî din nou nebăgat în seamă din vagon, se afla printre oameni. Ei, și? Nimic. Nu-ți pierde cumpătul, câine lihnit, vino-ți în fire, îți vâr pumnul sub nas. Forfotă, ce forfotă. Cum mai mișunau. Tidva mea s-a golit, creierii mi s-au făcut iască. Câte mai erau. Magazine de încălțăminte, magazine de pălării, lămpi electrice, cârciumi. Oamenii trebuie să aibă ghete, dacă aleargă atâta de colo-colo, aveam și noi o cizmărie, să reținem asta. O sută de vitrine sclipitoare, lasă-le să te fulgere, doar n-o să te bage-n sperieți, le poți face cioburi, și ce-i cu asta, tocmai le-au spălat de strălucesc lună. În Rosenthaler Platz s-a scos pavajul, păși între ceilalți pe grinzi de lemn. Te amesteci între ceilalți, așa pier toate, nu mai bagi de seamă nimic, omule. În vitrine stăteau manechine în costume, paltoane, cu fuste, cu ciorapi și pantofi. Afară se mișcau toate, dar – dincolo de geam – nu era nimic! Nici – pic de viață! Aveau chipuri vesele, râdeau, așteptau pe refugiu peste drum de Aschinger, câte două, câte trei, fumau țigarete, răsfoiau ziare. Stăteau așa acolo ca felinarele – și – se făceau tot mai țepene. Laolaltă cu casele, toate erau albe, toate de lemn.

Când coborî pe Rosenthaler Strasse, îl străbătu un fior de spaimă văzând într-un mic birt un bărbat și o femeie șezând chiar lângă fereastră: cei doi își turnau pe gât bere din țapi, și ce-i cu asta, tocmai beau, aveau furculițe și-și vârau cu ele bucăți de carne în gură, pe urmă scoteau furculițele și nu sângerau. Oh, trupul i se zgârci, nu pot să scap, încotro s-o iau? Și răspunsul: Pedeapsa.

¹ *Berliner Zeitung*, ziar german, publicat în Berlin de Ullstein-Verlag; a fost tipărit pentru prima oară în 1877 (n. red.).

² Publicație ilustrată, apărută la Köln, între 1946 și 1966 (n. red.).

³ Ziar german, publicat pentru prima oară în 1923, la Berlin (n. red.).

Nu se putea întoarce, venise cu tramvaiul atât de departe, până aici, fusese eliberat din închisoare și trebuia să pătrundă în lumea asta, să pătrundă tot mai adânc.

Asta o știu eu, oftă în sineși, știu că trebuie să-mi croiesc drum și că am fost eliberat din închisoare. Erau să mă elibereze, pedeapsa se terminase, așa-i ordinea, birocrății își fac datoria. Îmi și croiesc drum, dar n-aș vrea, Dumnezeuule, nu pot.

O luă pe Rosenthaler Strasse pe dinaintea magazinului Tietz, o coti la dreapta pe îngusta Sophienstrasse. Se gândea că strada asta e mai întunecată, unde e întuneric, va fi mai bine. Deținuții sunt închiși în carceră, în celule și în săli comune. La carceră, deținutul se află izolat de ceilalți deținuți ziua și noaptea, neîntrerupt. În celulă, deținutul stă închis de unul singur, totuși, la mișcarea în aer liber, la orele de învățământ și la serviciul divin, e adus împreună cu ceilalți. Vagoanele continuau să treacă vuind, sunând din clopoței, fațadele caselor se scurgeau una după alta fără întrerupere. Iar pe case erau acoperișuri, pluteau pe case, ochii lui rătăceau în sus: de n-ar aluneca acoperișurile la vale, dar casele stăteau drept. Încotro s-o iau, amărătul de mine, își târâia picioarele de-a lungul zidului caselor, nu se mai termina. Mare nătărău mai ești, ai să te poți strecura și-aici, cinci minute, zece minute, pe urmă bei un coniac și stai jos. Munca trebuie s-o începi de îndată, la semnalul corespunzător dat cu clopotul. Poate fi întreruptă numai pe timpul hotărât pentru masă, plimbare, învățământ. Cât se plimbau, deținuții erau obligați să țină brațele întinse și să le miște înainte și-napoi.

Uite-o casă, își dezlipi privirea de pe caldarâm, împinse o ușă, iar din piept îi țâșni un trist oh, oh mormăit. Își încrucișă brațele, așa, flăcăule, aici nu mai îngheți. Ușa casei se deschise, un ins se strecură pe lângă el, se postă în spatele lui. El gemu, îi făcea bine

să geamă. Când a fost închis întâia oară la carceră, a gemut așa tot timpul, se bucura auzindu-și vocea, mai ai totuși ceva ce-i al tău, încă nu s-a dus totul. Asta o făceau mulți în celule, unii la început, alții mai târziu, când se simțeau singuri. Atunci începeau cu asta, era ceva încă omenesc, îi alina. Așa stătea omul nostru în holul imobilului, nu mai auzea larma înfricoșătoare a străzii, casele nebune nu le mai vedea.

Grohăi cu buzele țuguiate și-și făcu așa curaj, vârandu-și mâinile strânse pumn în buzunare. În pardesiul galben, ținea umerii încordați, ca spre apărare.

Lângă deținutul eliberat se postase un străin, se uita la el. Întrebă:

— Ce-i cu mata, nu ți-e bine, te doare ceva?

Când îl observă, Franz încetă cu grohăitul.

— Ți-e rău, locuiești în casa asta?

Era un evreu cu barbă roșie, un omuleț în palton, cu o pălărie de catifea neagră, în mână cu un baston.

— Nu, nu locuiesc aici.

Trebuia să iasă din hol, holul fusese bun. Acum începea din nou strada, fațadele caselor, vitrinele, figurile grăbite cu pantaloni sau ciorapi de culoare deschisă, toate atât de repede, atât de sprintene, în fiecă clipă alta. Și cum era hotărât, intră din nou în gangul unei case, dar tocmai atunci fu smucită poarta, ca să iasă un automobil. Apoi, repede în imobilul vecin, într-un hol îngust lângă casa scării. Aici nu putea să intre vreun automobil. Se prinse bine de stâlpul balustradei. Iar în vreme ce se ținea de el, știa că vrea să se sustragă pedepsei [o, Franz, ce vrei să faci, n-ai să poți], precis ar face-o, știa de pe acum unde era scăparea. Și-și începu din nou, încet, muzica, grohăitul și mormăitul, și n-am să ies iarăși pe stradă. Evreul cel roșcat intră din nou în imobil, la început nu-l descoperi pe cel rezemat de balustradă. Îl auzi zumzăind.

— Ei, ia spune, ce faci aici? Nu ți-e bine?

Își desfăcu mâinile de pe stâlp, se îndreptă spre curte. Când atinse canatul porții, băgă de seamă că insul este evreul din cealaltă casă.

— Vezi-ți de treabă! Ce vrei de la mine?

— Ei, ei, nimic. Gemi și oftezi așa, doar pot să-ntreb cum te simți.

Iar prin crăpătura ușii, din nou casele vechi, furnicarul de oameni, acoperișurile lunecătoare. Fostul deținut deschise ușa spre curte, evreul după el:

— Ei, ei, orișice-ar fi, doar n-o fi chiar așa de rău. Nu piere omul. Berlinu-i mare. Unde trăiesc atâtea mii, o mai trăi încă unul.

Era acolo o curte înaltă, întunecată. Se opri lângă lăzile de gunoi. Și deodată se porni să cânte răsunător, cânta spre pereți. Își scoase pălăria din cap, ca un flașnetar. Sunetele se izbeau de pereții care întorceau ecoul. Era bine. Vocea îi umplea urechile. Cânta cu voce atât de tare, cum în închisoare nu i-ar fi fost îngăduit niciodată să cânte. Și ce cânta de răsunau pereții? „Ca tunețul vuieste o chemare”. Vânjos, războinic și bărbătește. Apoi, din mijlocul unui cântec: „Iuvaleralera”. Nu-l băgă în seamă nimeni. Evreul îl luă în primire la poartă:

— Ai cântat frumos. Ai cântat cu-adevărat frumos. Cu vocea pe care-o ai, ai putea să câștigi aur.

Evreul se luă după el pe stradă, îl apucă de braț, îl trase, sporovăind mereu, până când o cotiră pe Mannstrasse, evreul și insul ăla mare, ciolănos, în pardesiu, care strângea din dinți, de parcă i-ar fi venit să scuiepe fiere.

ÎNCĂ N-A AJUNS

Îl duse într-o odaie, unde ardea focul într-o sobă de fier, îl așeză pe o canapea:

— Ei, iată-te! Stai liniștit colea. Poți să-ți ții pălăria pe cap sau s-o scoți, cum ăi pofti. Vreau doar s-aduc pe cineva care-o

să-ți placă. Eu nu locuiesc aici. Sunt doar musafir, ca și mama. Ei, așa-i, un musafir îl aduce pe altul, când e cald în odaie.

Deținutul eliberat rămase singur. Vuieste-un strigăt ca un bubuit de tunet, ca valul mării și al spadei sunet. Călătorea cu tramvaiul electric, privea afară într-o parte, printre copaci se vedeau zidurile roșii, ploua cu frunziș multicolor. Zidurile stăteau înaintea ochilor lui, le privea șezând pe canapea, le privea neconținut. E-o mare fericire să locuiești între zidurile astea, știi cum începe ziua și cum o să continue. [Franz, doar n-ai vrea să te ascunzi aici, te-ai ascuns cei patru ani, ia-ți inima-n dinți, privește-n jurul tău, odată și-odată ascunzișul ia sfârșit.] Orice cântec, fluierat, larmă sunt strict interzise. De dimineață, când se sună deșteptarea, deținuții trebuie să sară numaidecât din pat, să-și aranjeze așternutul, să se spele, să se pieptene, să-și curețe îmbrăcămintea și să se îmbrace. Săpun se distribuie în cantități suficiente. Bang, o bătaie de clopot, deșteptarea, bang, ora cinci treizeci, bang, ora șase treizeci, se descurie celulele, bang, bang, toată lumea afară, primirea hranei de dimineață, timpul de muncă, ora liberă, bang, bang, bang, prânzul, flăcăule, nu strâmba din nas, aici nu ești pus la îngrășat, cei cu voce trebuie să se prezinte, adunarea corului la cinci patruzeci, am să raportez că-s răgușit, ora șase încuierea celulelor, bună seara, am scos-o la capăt. Mare noroc să locuiești între zidurile astea, m-au vârat în rahat, aproape că am omorât-o pe una, n-a fost însă decât lovitură cauzatoare de moarte, leziune corporală cu consecințe mortale, n-a fost chiar așa de grav, devenisem un mare ticălos, un mizerabil, aproape un vagabond.

Un evreu înalt, bătrân, cu părul lung, cu o tichiuță neagră împinsă spre ceafă ședea de multă vreme în fața lui. În orașul Susan trăia odată un bărbat cu numele de Mordechai, acesta o creștea pe

Estera, fiica unchiului său, fata însă era frumoasă la boi și frumoasă la vedere. Bătrânul își luă ochii de la străin, întoarse capul spre spate și-l întrebă pe roșcat:

— Unde-ai dat de el?

— Alerga de la o casă la alta. Într-o curte s-a proțăpît și-a cântat.

— Cântat?

— Cântece de război.

— Are să-nghete.

— Tot ce se poate.

Bătrânul îl privea țintă. În prima zi de sărbătoare, de un mort trebuie să se ocupe neevreii, în a doua zi, o pot face și israeliții, aceasta-i valabil chiar și pentru amândouă zilele de Anul Nou. Și cine-i autorul următoarei învățături din Cartea patriarhilor iudei: Dacă mănâncă cineva din leșul unei păsări curate, nu e necurat; dacă însă mănâncă din măruntaie sau gușă, atunci e necurat? Cu mâna lui lungă, gălbejită, bătrânul pipăi după mâna omului eliberat din închisoare, care ședea pe pulpana pardesiului.

— N-ai vrea să-ți scoți pardesiul? Aici e foarte cald. Noi suntem oameni bătrâni, ni-i frig tot anul, pentru mama o să fie prea mult.

Ședea pe canapea, trase cu ochiul în jos spre mâna lui, trecuse de la o curte la alta pe străzi, trebuia să vadă unde se poate găsi ceva pe lumea asta. Voia să se ridice, să iasă pe ușă, ochii lui căutau în încăperea întunecată ușa. Bătrânul îl apăsa înapoi pe canapea.

— Ei, acumă rămâi, ce vrei să faci? Voia să iasă. Bătrânul îl ținu însă de încheietura mâinii și continuă să-l apese. Ia să vedem care-i mai tare, mata sau eu. Stai jos, dacă-ți zic. Bătrânul strigă: Ai să stai locului. Ai să ascuți ce-ți spun, băiete! Vino-ți

în fire, nelegiuitule! Și către roșcat, care-l apucase pe om de umeri: Du-te-ncolo, lasă-l. Te-am chemat? O scot eu la capăt cu el.

Ce voiau oamenii aceștia de la dânsul? El voia să iasă, se smuci în sus, dar bătrânul îl apăsă înapoi. El strigă:

— Ce-aveți cu mine?

— Așa, înjură, ai să-njuri și mai și.

— Trebuie să-mi dați drumul. Trebuie să ies.

— Poate pe stradă? Poate prin curți?

Bătrânul se sculă de pe scaun, se plimbă de colo-colo prin odaie, cu un foșnet:

— Lasă-l să strige cât o vrea. Lasă-l să facă ce-o vrea. Dar nu la mine. Deschide-i ușa.

— Ce s-a-ntâmpat? La mata se strigă și altminteri mereu.

— Nu-mi aduce în casă oameni care fac scandal. Copiii fie-mii sunt bolnavi, zac colo-n spate, sunt sătul de scandal.

— Ei, ei, ce necaz, n-am știut, rogu-te să mă ierți!

Roșcatul îl apucă pe om de mâini.

— Hai cu mine! Rabi are casa plină. Nepoții lui sunt bolnavi. Să plecăm.

Dar el nu voi să se ridice.

— Haide.

Totuși fu nevoit să se scoale. Spuse în șoaptă:

— Nu mă trage. Lasă-mă aici.

— Omul are casa plină, ai auzit.

— Lasă-mă totuși aici.

Bătrânul îl privi cu ochi scânteietori pe străin. Grăi Ieremia, vrem să mântuim Babilonul, dară el nu s-a lăsat mântuit. Părășiți-l, vrem ca fiecare să plece spre țara lui. Sabia să cadă asupra caldeenilor, asupra locuitorilor Babilonului.

— Dacă e liniștit, poate să rămână cu mata. Dacă nu e liniștit, trebuie să plece.

— Bine, bine, n-o să facem zgomot. Stau lângă el. Te poți bizui pe mine.

Bătrânul ieși fără o vorbă, cu un foșnet.

POVAȚĂ PRIN PILDA LUI ZANNOWICH

Cel eliberat din închisoare, cu pardesiul său galben, ședea acum din nou pe canapea. Roșcatul, suspinând și dând din cap, se plimba prin odaie:

— Ei, nu te supăra că bătrânul a fost atât de brutal. Ești venit aici de altundeva?

— Da, sunt, am fost.

Zidurile cele roșii, frumoase ziduri, celulele, le privea plin de dor, se lipea cu spinarea de zidul roșu, l-a clădit un om înțelept, nu voia să plece. Și omul lunecă de pe canapea, ca o păpușă, pe covor, căzând împinse masa la o parte.

— Ce s-a-ntâmpat? strigă roșcatul.

Cel eliberat din închisoare se făcu ghem pe covor, pălăria i se rostogoli lângă mâini, își propti capul în podea, gemu:

— În podea, în pământ, unde-i întuneric.

Roșcatul îl smulse:

— Pentru Dumnezeu! Te afli în casa unor oameni străini. Dacă vine bătrânul? Ridică-te!

Omul nu se lăsă însă tras în sus, se ținea lipit de covor, continua să geamă.

— Taci, pentru numele lui Dumnezeu, dacă aude bătrânul? O să ne descurecăm noi doi.

— Pe mine nu mă scoate nimeni d-aici.

Ca o cârțiță.

Și cum nu putu să-l ridic, roșcatul își scărpină perciunii, închise ușa și se așază hotărât pe podea lângă străin. Își îndoi genunchii, cu privirea îndreptată spre picioarele mesei.

— Ei bine, stai așa liniștit! Mă așază și eu aici. Comod nu prea e, da' de ce nu. Dacă nu vrei să vorbești și să-mi spui ce e cu mata, am să-ți zic eu o poveste.

Cel eliberat din închisoare gemu cu capul pe covor. [Dar de ce geme și oftează? Trebuie să ia o hotărâre, să pornească pe un drum – și tu nu știi niciunul, Franze. Porcăria de-altădată nu ți-ar fi pe plac, iar în celulă n-ai făcut altceva decât să gemi și să te ascunzi și nu te-ai gândit, nu te-ai gândit, Franze.] Roșcatul vorbea cu înverșunare:

— Omul nu trebuie să-și dea atâta importanță. Trebuie să-i asculte și pe alții. Cine-ți spune că stai atât de rău?! Nici Dumnezeu nu se leapădă așa ușor de tine, și-apoi suntem între oameni. N-ai citit ce-a pus Noe în arcă, în corabia lui, când a venit potopul cel mare? Din fiecare, câte o pereche. Dumnezeu n-a uitat pe nimeni. Nici măcar de păduchii de cap n-a uitat. Toate cele îi erau dragi și punea preț pe ele. Omul scâncea acolo jos. [Scâncitul e gratis, să scâncească poate ș-un șoarece beteag.] Roșcatul îl lăsa să scâncească, își scărpină obraji: Multe se mai petrec pe lumea asta, multe poți să povestești când ești tânăr și când ești bătrân. Am să-ți istorisesc acum povestea lui Zannowich, Ștefan Zannowich. Nu cred că mata ai mai auzit-o. Dacă ți-e mai bine, ridică-te oleacă. Ți se suie sângele la cap, nu-i sănătos. Răposatul tată-meu ne-a povestit multe, a voiajat mult, cum se-ntâmplă cu oamenii din neamul nostru, a împlinit șaptezeci de ani și s-a stins după răposata mea mamă, știa multe, un om înțelept. Eram șapte guri flămânde, și când nu se găsea nimic de mâncare, ne spunea povești. Nu te sature cu ele, dar uiți. Geamătul surd de jos continua. [Să geamă poate ș-o cămilă beteagă.] Ei, ei, precum se știe, pe

lumea asta nu se află numai aur, frumusețe și bucurie. Cine a fost, așadar, Zannowich ăsta, cine i-a fost tată, cine i-au fost părinți? Cerșetori, cum sunt cei mai mulți dintre noi, mămulari, negustori, mișiți. Bătrânul Zannowich venise din Albania și se dusese la Veneția. Știa el de ce s-a dus la Veneția. Unii pleacă de la oraș la țară, alții, de la țară la oraș. La țară e mai multă liniște, oamenii sucesc fiecă lucră pe toate fețele, poți să vorbești ceasuri întregi și dacă ai noroc poți să câștigi ceva pfenigi¹. Ei, și la oraș e greu, dar oamenii sunt înghesușiți și nici timp nu au. Dacă nu-i unul, e altul. Boi n-au, au cai iuți cu trăsuri. Poți să pierzi, poți să câștigi. Asta o știa bătrânul Zannowich. Mai întâi a vândut ce-avea la el, pe urmă a luat cărți de joc și a început să joace cu oamenii. Un om cinstit nu era el. A făcut un gheșeft din aceea că oamenii de la oraș nu au timp și vor să se distreze. I-a distrat. I-a costat bani grei. Un escroc, un trișor bătrânul Zannowich, dar cap avea. Cu țărani o dusesse greu, aici avea o viață mai ușoară. I-a mers bine. Până când deodată unul a pretins că a fost înșelat. Ei, la asta nu se gândise bătrânul Zannowich. A ieșit cu bătaie, a venit poliția, și până la urmă bătrânul Zannowich s-a văzut obligat să-și ia picioarele la spinare cu copiii lui. Tribunalul din Veneția era pe urmele sale, cu tribunalul, gândea bătrânul, mai bine să nu stea de vorbă, ăștia nu mă înțeleg, și chiar că nu erau în stare să-l înțeleagă. Avea cu el cai și bani și s-a stabilit din nou în Albania și și-a cumpărat o moșie, un sat întreg, și și-a trimis copiii la școli înalte. Iar când a ajuns tare bătrân, a murit liniștit și respectat. Asta a fost viața bătrânului Zannowich. Țărani l-au plâns, dar el nu putuse să-i sufere, fiindcă-și aducea mereu aminte de vremea când stătea în fața lor cu

¹ Pfenig, unitate monetară divizionară germană, egală cu a suta parte dintr-o marcă – a fost folosită din secolul al IX-lea până la introducerea monedei euro (n. red.).

mărunțișurile lui, inele, brățări, șiraguri de coral, iar ei le suceau încolo și-ncoace, le tot pipăiau, iar până la urmă își vedeau de drum și-l lăsau să stea acolo.

Știi mata, când tatăl e un fir de iarbă, ar dori ca fiul lui să fie un copac. Când tatăl e o pietricică, ar dori ca fiul lui să fie un munte. Bătrânul Zannowich le-a zis fiilor lui: Eu am fost aici în Albania un nimic, douăzeci de ani cât am stat, și știți pentru ce? Pentru că nu mi-am dus capul acolo unde i se cuvenea. Pe voi vă trimit la școli înalte, la Padova, luați cai și trăsuri, și când veți isprăvi învățătura, gândiți-vă la mine, pe care m-au mâncat grijile împreună cu mama voastră și cu voi și care-am dormit noaptea cu voi în pădure ca un mistreț: eu, singur, am fost de vină. Țăranii m-au secat ca un an rău, și aș fi pierit, dar m-am dus între oameni, și-acolo nu m-am prăpădit. Roșcatul răsese în sinea lui, clătină din cap, își legănă trunchiul. Ședeau pe podea, pe covor: Dacă intră cineva acum, ne ia drept țicniți, avem aici o canapea și ședem în fața ei pe podele. Ei, cum vrea fiecare, de ce nu, dacă așa-i place. Tânărul Zannowich, Ștefan, era deja de la douăzeci de ani un mare vorbitor. Știa să se aranjeze, să se facă iubit, se pricepea să fie drăguț cu femeile și distins cu bărbații. La Padova, nobilii învățau de la profesori, Ștefan învăța de la nobili. Se arătau cu toții binevoitori față de el. Iar când s-a întors acasă în Albania, tată-său încă trăia, s-a bucurat de el și-i era drag și-a zis: „Iar uități-vă la dânsul, asta-i un om de lume, n-o să se târguiască douăj' de ani cu țăranii ca mine, a luat-o cu douăj' de ani înaintea lui tătâne-su.” Iar tinerelul și-a netezit mânecile de mătase, și-a săltat buclele frumoase de pe frunte și l-a sărutat pe bătrânul și fericitul său tată: „Dar matale, tată, m-ai scutit de cei douăj' de ani răi.” „Fie ei cei mai buni din viața ta”, a zis bătrânul, mângâindu-și și alintându-și flăcăiașul.

Și uite că tânărului Zannowich i-a mers totul ca printr-o minune, și totuși minune nu a fost. Pretutindeni, oamenii alergau spre el. Avea cheie pentru toate inimile. A plecat în Muntenegru, într-o excursie, ca un cavaler, cu cai și slujitori, tată-său se bucura să-și vadă fiul domn mare – tatăl, un fir de iarbă, fiul, un copac –, iar în Muntenegru oamenii i se adresau ca unui conte și unui prinț. Nu l-ar fi crezut nimeni de-ar fi spus: pe tata-l cheamă Zannowich, locuim în Pastrowich, într-un sat de care tata-i mândru! Nu l-ar fi crezut, așa a apărut el ca un nobil din Padova și chiar și arăta astfel și-i și cunoștea pe toți. A râs Ștefan și-a zis: Facă-se voia voastră. Și s-a dat față de oameni drept un polonez bogat, cum îl și socoteau ei, drept un baron Warta, iar ei s-au bucurat și s-a bucurat și el.

Cel eliberat din închisoare se săltă cu o smucitură bruscă. Rămase ghemuit în genunchi, ascultându-l de sus pe celălalt. Zise cu o privire de gheață:

— Maimuță.

Roșcatul i-o întoarse cu dispreț:

— Bine, o să fiu atunci o maimuță. Maimuța știe atunci mai multe decât unii oameni. Celălalt se pomenește din nou silit să se lase pe podea [Trebuie să te căiești; să recunoști ce s-a întâmplat; să recunoști tot ce-i nevoie!]. Se poate deci vorbi mai departe. Mai sunt multe de învățat de la alți oameni. Tânărul Zannowich a luat-o pe drumul ăsta și așa a continuat. Eu nu l-am cunoscut, nici tata nu l-a cunoscut, dar poți să ți-l închipui. Dacă te întreb pe mata, pe mata care-mi zici maimuță – nu se cade să disprețuiești niciun animal de pe pământul lui Dumnezeu, ele ne dau carne și ne aduc și altminteri multe foloase, gândește-te la cal, la câine, la păsările cântătoare, maimuțele nu le știu decât de pe la iarmaroace, trebuie să facă năzbâții legate cu un lăntuț,

grea soartă, niciun om nu are o soartă așa grea – ei, vreau să te întreb pe mata, nu pot să-ți zic pe nume, fiindcă nu-mi spui cum te cheamă: Prin ce și-a făcut drum Zannowich, tânărul, ca și bătrânul? Ai să răspunzi că au avut minte în cap, că au fost deștepți. Au mai fost și alții deștepți și n-au ajuns la optzeci de ani așa de departe ca Ștefan la douăzeci și doi de ani. Principalul la oameni e că au ochi și picioare. Trebuie să poți să vezi lumea și să te duci spre ea.

Ia auzi ce-a făcut Ștefan Zannowich, care i-a văzut pe oameni și a știut cât de puțin trebuie să te temi de oameni. Ia să vezi cum oamenii netezesc drumul cuiva, cum aproape că-i arată drumul și unui orb. Ei au vrut de la el: Tu ești baronul Warta. Buun, a zis el, sunt baronul Warta. Pe urmă nu i-a mai fost destul, lui sau lor. Dacă ești deja baron, de ce să nu fii mai mult? E-acolo în Albania o celebritate, omul a murit de mult, dar ei îl proslăvesc, așa cum îi proslăvește poporul pe eroi, se numea Skanderbeg. Dacă Zannowich ar fi putut, ar fi zis că el e Skanderbeg însuși. Fiindcă Skanderbeg era mort, a zis: Sunt un urmaș al lui Skanderbeg, s-a umflat în pene, și-a spus prințul Castriota al Albaniei, vestind că va face Albania din nou mare, că adepții lui îl așteaptă. I-au dat bani, ca să poată să trăiască așa cum trăiește un urmaș al lui Skanderbeg. Le-a făcut oamenilor bine. Oamenii se duc la teatru ca să audă lucruri închipuite care le sunt pe plac. Plătesc pentru asta. De ce n-ar plăti și ca să li se întâmple lucruri plăcute după-amiaza sau dimineața, mai ales când pot să intre și ei înșiși în joc?

Și iarăși omul în pardesiu galben se săltă, avea o față mohorâtă, încrețită, îl privi de sus pe roșcat, își dresă glasul, avea o voce schimbată:

— Ia zi, poșidicule, îți lipsește o doagă, ha? Ești lovit cu leuca?

— Îmi lipsește o doagă, poate. O dată-s maimuță, pe urmă ticnit.

— Ia zi, pen' ce-mi stai coala la o adică și-mi tot turui?

— Da' cine șade pe podea și nu vrea să se ridice? Eu? Când am în spate o canapea? Ei, dacă te deranjează pe mata, gata, am tăcut.

Celălalt, după ce-și roti ochii prin odaie, își întinse picioarele și se sprijini cu spinarea de canapea, proptindu-și mâinile pe covor.

— Așa stai mai comod.

— Iar 'mneata termină cu palavrele.

— Cum poștești. Eu povestea asta am istorisit-o de multe ori, pe mine nu mă interesează. Dacă nu te interesează nici pe mata.

Dar, după o pauză, celălalt întoarse din nou capul spre el:

— N-ai decât să-i dai înainte cu povestea.

— Păi, vezi. Oamenii mai povestesc, mai stau la taifas, timpul trece mai ușor. Eu nu voiam decât să-ți deschid ochii. Ștefan Zannowich, despre care ai auzit, a căpătat atâția bani, că a putut călători cu ei în Germania. Cei din Muntenegru nu l-au demascat. De la Zannowich Ștefan e de învățat că știa ce-i cu el și că se pricepea la oameni. Încolo, era nevinovat ca o păsărică ciripitoare. Și vezi, frică de oameni n-avea deloc; oamenii cei mai mari, prinții cei mai grozavi de pe lume erau prietenii lui: prințul elector din Saxonia, prințul de coroană din Prusia, cel care-a fost mai târziu un mare erou în război și în fața căruia austriaca, împărăteasa Maria Tereza, tremura pe tronul ei.¹ În fața lui, Zannowich nu

¹ Principii germani la care se referă povestitorul sunt Frederic August al II-lea (1733–1863), prinț elector al Saxoniei, și viitorul rege al Prusiei, Frederic cel Mare (1740–1786), părtaș la războiul de succesiune la tronul Austriei (1740–1748) (de aceea „tremura” Maria Tereza în fața lui...).